

Nagy Melánia – Ripszám Dóra

A KISKORÚ VESZÉLYEZTETÉSE A KOLDULÁS TÜKRÉBEN

BEVEZETÉS

Gyermekeink védelme társadalmunk alapköve.¹ Az ENSZ Közgyűlése 1989-ben egyhangúlag fogadta el a Gyermekjogi Egyezményt (44/25 határozat), amely szerint gyermek: az a személy, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a nemzeti jogszabályok értelmében a nagykorúságot már korábban elérte (1. cikk). A kiskorú nem azonos definíció „a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy” kategóriájával, utóbbi ugyanis magában foglalja a házasságkötés folytán már nagykorúságot szerzett tizennyolc éven aluli személyek körét is.²

A kiskorú veszélyeztetéséhez kapcsolódóan elengedhetetlen, többek között a család – mint a nemzeti fennmaradás alapja – vizsgálata. A gyermekek ezen egységen belül egy kiszolgáltatott szerepet töltenek be, függő helyzetben vannak, amely kapcsolódik a szülei magatartásához. A kiskorú akkor tud megfelelően érvényesülni és akkor képes fejlődni, ha a kellő gondoskodást, törődést, szeretetet a család többi tagjától megkapja. Előfordul azonban, hogy ez a belső egység megbomlik. Ennek okait taxatívén felsorolni nem lehet így néhány esetkör³: anyagi válság, különböző addikciók megjelenése: alkoholfüggőség, drog problémák, valamint az agresszió különböző fokai és fajtái. Ezek mind ahhoz vezethetnek, hogy a kiskorú testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődése veszélybe kerül, azon személyek által, akiknek a kötelessége éppen az ellenkező teljesítése. Magyarország Alaptörvénye is rögzíti: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. [...] A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. [...]” [XVI. cikk (1), (3)], ennek szabályozására a jogalkotó a 2012. évi C. törvényben a XXI. fejezet alatt a 208.§-ban megalkotta a kiskorú veszélyeztetésének tényállását.

¹ Komlósiné Sógor Ildikó: A kiskorú veszélyeztetés büntettének fogalmi meghatározása, szabályozásának fejlődése, *Magyar Jog*, LXIV. évf., 2017/7–8, 481.

² Morvai Viktória: A kiskorú veszélyeztetésének büntette, vagyis a hatályos törvényi tényállás szerkezete és klasszikus dogmatikai elemzése (Btk. 208. §) (2016.), *jogero.hu*, <https://jogero.hu/dr-morvai-viktoria-a-kiskoru-veszelyeztetesenek-buntette-vagyis-a-hatalyos-torvenyi-tenyallas-szerkezete-es-klasszikus-dogmatikai-elemzese-btk-208-%C2%A7-2016/>

³ A szülők megromlott házasságát, életszerűnek gondolnánk a felsoroláshoz kapcsolni azonban a Kúria 1491/2006. számú büntető elvi határozata alapján nem lehetséges: A szülők megromlott házassága, az elmérgesedett kapcsolat önmagában véve nevelési kötelességszegésnek nem tekinthető, nem alapozza meg a kiskorú veszélyeztetése büntettének megállapíthatóságát; a szülők jó viszonyának a megtartása a gyermek érdekében ugyan elvárható, de jogi kötelességgé nem tehető.

A KOLDULÁS PROBLEMATIKÁJÁRÓL RÖVIDEN

Európa szerte szorosan kötődik a koldulás problematikája a szegénység, a szegénygondozás kérdésköréhez, a 'szegény' fogalom a történelem folyamán többek között felölelte a koldusokat, család nélkül élő felnőtteket, valamint az árvákat és a családból kiesett gyermekeket is.⁴

A koldulás önmagában ugyan nem minősül jogellenes cselekménynek, azonban csupán a néma koldulás a megengedett. A koldulás akkor marad a legalitás határain belül, ha a földön ülő vagy sapkáját tartogató koldus az emberek sajnálatára, együttérzésére apellál.⁵

A kolduló gyermekek indítékai az életviteli, anyagi nevelési és elhanyagolási veszélyeztetettségi okok közé ágyazódnak, így sokszor a gyermekkoldulás problematikája mögött a rejtett szülői bűnözés rejlik.⁶ A koldulásban megjelenő gyermekek szélsőségesen kiszolgáltatott helyzetben vannak, és számos esetben bűncselekmények áldozatai (a szexuális kizsákmányolást is beleértve), így a koldulás (és a zsebtolvajlás is) egy túlélési stratégia azok számára, akik áldozattá váltak, és nem kapnak megfelelő segítséget az illetékes intézmények részéről.⁷

A koldulásban részt vevő gyermekekkel és felnőttekkel, valamint az érintettekkel készített interjúk alapján elmondható, hogy a gyermekkoldulás túlélési stratégiakénti megjelenésének oka, hogy a koldulást végző gyermekek olyan elszegényedett családokból származnak, akiknek nincs alternatív jövedelemszerző tevékenységük, sőt egyes esetekben a klasszikus koldulás olyan tevékenységnek tűnik, amely a teljes családot bevonja, mivel azonban különösen a kisgyerekek nagyobb valószínűséggel váltanak ki együttérzést, aktívan felhasználhatók a klasszikus koldulásra. A koldulás túlélési stratégiakénti alkalmazását támasztja alá a gyerekek és a kísérő felnőttek közötti jó kapcsolat, előfordultak olyan helyzetek is, amikor a gyerekeket kísérő felnőttek valóban az érintett gyermek családtagjai (a legtöbb esetben a felnőttek koldulásban részt vevő gyermekek anyja vagy nagymamája).⁸

⁴ Bódiné Beliznai Kinga: „Szegény a koldus, ha király is a neve” Koldulás és bírói gyakorlat a Kbt. tükrében, *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, VIII. évf., 2020/3, 38.

⁵ Cserép Attila – Fábián Adrián – Rózsás Eszter: *Nagykommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértés nyilvántartási rendszeréről szóló 2012. évi II. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer, 2022.

⁶ Ferenczi Zsuzsanna: Változások – A gyermekvédelemben. *A Szociális Szakmai Szövetség hírlevele*, X. évf., 2004/1, 7.

⁷ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: *Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés*, Budapest, Central European University, 2015. 188.

⁸ European Commission: *Report for the Study on Typology and Policy Responses to Child Begging in the EU* (JLS/2009/ISEC/PR/008-F2), 30.

A KISKORÚ VESZÉLYEZTETÉSÉNEK ELSŐ FORDULATA

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 208. § (1) bekezdése értelmében a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy – ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él –, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A tényállás első bekezdése 40 éve változatlan tartalommal található meg a büntetőjogi szabályozásban, időtállóságát a keretdiszpozíció mivolta biztosítja.⁹

Az elkövetési magatartás a súlyos kötelességszegés. A törvény nem határozza meg a kötelességszegést, de nevesíti azokat a feladatköröket, amelyeket, ha nem teljesít az elkövető, akkor tényállásszerű lesz a magatartás ez pedig a kiskorú nevelése, felügyelete és gondozása.¹⁰

Magyarország Alaptörvénye rendelkezik a nevelésről: „A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.« [XVI. cikk (2)] A nevelés: »terszerű magatartások sorozata, amely a kiskorú életkorához, szellemi állapotához, egyéniségéhez igazodó tudatos ráhatásokból tevődik össze, idesorolva a nem kifejezetten nevelési célzatú, de a kiskorú fejlődését mindenképpen befolyásoló személyes példamutatást is.»¹¹

A súlyos kötelességszegés elkövethető aktív, illetve passzív magatartással is. Tipikusabb formája az aktív fordulat, amely nagyon szerteágazó tevékenységeket ölel fel: érzelmi, lelki bántalmazás, erőszak, cselekvési szabadság vagy mozgás szabadság korlátozása. Előfordulhat azonban a passzív alakzat is: mint például az elhanyagolás, ami lehet testi, érzelmi, egészségügyi.¹²

A törvény az elkövetési magatartásnál a súlyos kötelességszegést jelölte meg, amelyre iránymutatásul szolgál a 2006. évi 1491-es számú elvi bírósági határozat. Ennek tükrében megállapítható, olyan kirívó kötelességszegést lehet „súlyosnak” tekinteni, ami még az általános társadalmi felfogás szerint elvárható minimális követelményeknek sem felel meg.

⁹ Balogh Anna: Kiskorú veszélyeztetésének büntette a bírósági határozatok kritikai tükrében – különös tekintettel a fizikailag bántalmazott gyermekekre – II. rész: A cselekmény és az eredmény, *Ügyészek Lapja*, XXV. évf., 2018/6.

¹⁰ Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): *Magyar Büntetőjog; Különös rész.* Budapest, Osiris, 2014. 157.

¹¹ Tóth–Nagy: *Magyar Büntetőjog* 157.

¹² Morvai: *A kiskorú veszélyeztetésének büntette*

A gyermekkorú társaságában való koldulás automatikusan felveti a bűncselekmény gyanúját, amennyiben szülő vagy törvényes képviselő használja fel a gyermeket, és a Btk. 208. § (1) bekezdés szerint kiskorú veszélyeztetése büntettet követ el a gyermek nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki kötelességét súlyosan megszegve veszélyezteti a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését. A huzamos ideje, rendszeresen előforduló gyermekkel történő közös koldulás súlyos kötelességszegésnek minősül.¹³

A bűncselekmény elkövetője speciális. Az a személy lehet, aki a kiskorú nevelésére, felügyeletére gondozására köteles. Ez eredhet családi kapcsolatból, munkaköri kötelezettségből (nevelő, pedagógus) polgári jogi jogviszonyból (*babysitter*) vagy akár hatósági határozat alapján (gyámrendelése). A törvény rendelkezik azokról a személyekről is, akik a kiskorúval közös háztartásban élnek és így ők is megvalósíthatják a veszélyeztetést: a szülői felügyeletet gyakorló szülő élettársa, valamint a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülő is, abban az esetben, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy közös lakásban él (ld. Btk. 208. §).

A Pesti Központi Kerületi Bíróság 25.B.VIII.12.375/2015. számú ítéletében kiskorú veszélyeztetésének büntetében bűnösnek mondta ki azokat a szülőket, akik több alkalommal közösen koldultak 11 éves fiukkal a budapesti villamosokon, valamint megállóiban. A tangóharmonikával kolduló gyermek pénzszerzés reményében át akart szaladni a villamos előtt az ellenkező irányú megállóba, ám a villamos elgázolta, a kisfiú a helyszínen életét veszítette.

A KISKORÚ VESZÉLYEZTETÉSÉNEK MÁSODIK FORDULATA

A Btk. 208. § (2) bekezdése értelmében, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bekezdés szerint büntetendő az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt a) bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábír vagy rábírnai törekszik, b) bűncselekmény elkövetéséhez felajánl.

A bűncselekmény elkövetési magatartása ezen fordulat esetében a bűncselekményre, szabálysértésre, züllött életmód folytatására való rábírás, illetve rábírnai törekvés, vagy a bűncselekmény elkövetéséhez felajánlás. „Bűncselekményen” olyan büntetendő cselekményt

¹³ Cserép–Fábián–Rózsás: *Nagykommentár*

is érteni kell, amelyet gyermekkorú vagy olyan fiatalkorú követ el, aki a cselekményéért nem büntethető (pl. beszámítási képesség hiánya miatt).¹⁴

Amennyiben gyermek koldultatás történik (tehát a gyermek maga koldul közterületen vagy házalva a felnőtt hatására) a tényállás kettős alakzatú. A Btk. 208. § (2) bekezdésbe ütköző kiskorú veszélyeztetése büntettét követi el az a nagykorú személy, aki kiskorút szabálysértés elkövetésére rábír, vagy rábírní törekszik, ezen elkövetési magatartás felbujtásszerű magatartással valósul meg.¹⁵ A züllött életmód fogalmát a törvény nem határozza meg, azonban a vonatkozó miniszteri indokolás szerint a züllött életmód nem elszigetelt, egyszeri magatartást, hanem huzamosabb időn át tartó, erkölcsileg kifogásolható olyan életvitelt jelent, amely még nem valósít meg bűncselekményt (pl. csavargás, koldulás stb.).¹⁶ Tekintve, hogy a koldulás veszélyeztetési cselekmény, a büntetőjogi felelősség a koldulásra való rábírással, illetve annak kísérletével (a rábírní törekvéssel) befejezetté válik, a bűncselekmény alanya bármely nagykorú személy lehet, feltéve hogy nincs a gondozására vagy felügyeletére bízva a kiskorú.¹⁷

A kiskorú veszélyeztetése büntetténél a kiskorú bűncselekmény, vagy szabálysértés elkövetésére való rábírása fogalmilag felbujtásnak minősül, így csak akkor valósul meg bűncselekmény, ha a nagykorú rábíró tevékenységének hatására határozza el a kiskorú a bűncselekmény, vagy szabálysértés elkövetését.¹⁸

ÖSSZEGZÉS

Annak ellenére, hogy a családnak kell ellátnia az elsődleges gyermekvédelmi funkciót, ez gyakran nem valósul meg.

A gyermekek koldulása, illetve koldultatása esetén kötelességük az intézményeknek fellépni, azonban a valóságban ez csak ritkán történik meg. Számos esetben értesítésre kerül a gyermekvédelmi rendszert, ám azok mégsem érnek oda időben, így a gyermekek koldulása legtöbb esetben a hatóságok közbeavatkozása nélkül zajlik, másrészt abban a kevés esetben, amikor a hatóságok mégis cselekednek, az eredmény ellentétes is lehet, pl. túlzott hivatalos reakció (pl.: egy anya a tízéves gyermekével koldult, aki egy metróaluljáróban énekelt, a rendőrséget értesítették, akik három szirénázó autóval érkeztek a helyszínre). Az egyik alapvető

¹⁴ Tóth–Nagy: *Magyar Büntetőjog* 157–158.

¹⁵ Cserép–Fábián–Rózsás: *Nagykommentár*

¹⁶ BH 1985.2.51

¹⁷ Cserép–Fábián–Rózsás: *Nagykommentár*

¹⁸ BH2001. 50.

probléma a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel kapcsolatban az, hogy a koldulás esetében senki sem érzi úgy, hogy személy szerint az ő kötelessége lenne a gyámhatóság értesítése.¹⁹

A rendszer hiányosságait pótolni kell, mert a jövő nemzedékének sorsa a mi kezünkben van.

¹⁹ Vidra–Baracsi–Katona–Sebhelyi: *Gyermekkereskedelem*, 218–219.

BIBLIOGRÁFIA

BALOGH Anna: Kiskorú veszélyeztetésének büntette a bírósági határozatok kritikai tükrében – különös tekintettel a fizikailag bántalmazott gyermekekre – II. rész: A cselekmény és az eredmény, *Ügyészek Lapja*, XXV. évf., 2018/6.

BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: „Szegény a koldus, ha király is a neve” Koldulás és bírói gyakorlat a Kbt. tükrében, *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, VIII. évf., 2020/3.

CSERÉP Attila – FÁBIÁN Adrián – RÓZSÁS Eszter: *Nagykommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértés nyilvántartási rendszeréről szóló 2012. évi II. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer, 2022.

FERENCZI Zsuzsanna: Változások – A gyermekvédelemben. *A Szociális Szakmai Szövetség hírlevele*, X. évf., 2004/1.

KOMLÓSINÉ SÓGOR Ildikó: A kiskorú veszélyeztetés büntetének fogalmi meghatározása, szabályozásának fejlődése, *Magyar Jog*, LXIV. évf., 2017/7–8.

MORVAI Viktória: A kiskorú veszélyeztetésének büntette, vagyis a hatályos törvényi tényállás szerkezete és klasszikus dogmatikai elemzése (Btk. 208. §) (2016.), *jogero.hu*, <https://jogero.hu/dr-morvai-viktoria-a-kiskoru-veszelyeztetesenek-buntette-vagyis-a-hatalyos-torvenyi-tenyallas-szerkezete-es-klasszikus-dogmatikai-elemzese-btk-208-%C2%A7-2016/>

TÓTH Mihály – NAGY Zoltán (szerk.): *Magyar Büntetőjog; Különös rész*. Budapest, Osiris, 2014.

VIDRA Zsuzsanna – BARACSI Kitti – KATONA Noémi – Sebhelyi Viktória: *Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés*, Budapest, Central European University, 2015.

Egyéb források

European Commission: *Report for the Study on Typology and Policy Responses to Child Begging in the EU* (JLS/2009/ISEC/PR/008-F2)